

2015 İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ANLAŞMASI İÇİN "LİMA ÇAĞRISI"

İlge KIVILCIM&Gökhan KİLİT
İKV Uzmanı

Lima'da düzenlenen İklim Değişikliği Konferansı, yoğun müzakerelerin ardından, **2015 Paris Konferansı'nın hazırlanmasına çalışma zemini teşkil eden** bir anlaşmayla sonuçlandı. Lima Çağrısı, 2015 yılının başında her ülkenin sunacağı ulusal katkıların çerçevesini belirliyor. Çağrı aynı zamanda, Paris Anlaşması'nın öntaslağını da içeriyor. Önemli ve hassas bir çalışma gerektiren söz konusu anlaşmanın, özellikle de en korunmasız ülkeler lehinde olmak üzere, iklim intizamsızlığıyla mücadele bağlamında somut çözümler sunması bekleniyor.

İklim değişikliği için 2015 yılı önemli bir süreci başlatıyor. Uluslararası alanda iklim değişikliğiyle mücadele çabalarını üye ülkeler bazında "bağlayıcı" kılan tek metin olan Kyoto Protokolü'nün uygulama takvimi 2020 yılında sona eriyor. Bu durumda, 2020 yılı sonrasında küresel iklim değişikliği politikalarına şekil verecek uluslararası bağlayıcı bir metine olan ihtiyacın her geçen gün artmasıyla birlikte, tarafları taahhütleri çerçevesinde müzakere sürecine dâhil edecek etkin bir müzakere sürecinin oluşturulması da en önemli hususlardan birini oluşturuyor.

Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin (BMİDÇS) 20'nci Taraflar Konferansı (COP 20), 1-14 Aralık 2014 tarihleri arasında Peru'nun başkenti Lima'da 190'ın üzerinde ülkenin katılımıyla gerçekleştirildi. COP 20 Konferansı, 2015 yılının sonunda Paris'te yapılacak COP 21 Konferansı'nda imzaya açılacak yeni bir İklim Değişikliği Anlaşması'nın taslağının oluşturulması öncesindeki son buluşma olma özelliğini taşıyor. Yani anlaşmanın neye benzeyeceği, anlaşmanın ülkeleri taahhütleri çerçevesinde bağlayıcılık düzeyinde tutup tutamayacağı ya da ülkelerin karbon azaltımı ve diğer yükümlülüklerini nasıl yerine getireceği gibi sorular, Lima'daki konferansın en önemli gündem maddeleri arasında yer alıyor.

12 Aralık'ta bitmesi gereken toplantıda, COP Başkanı ve Peru'nun Çevre Bakanı Manuel Pulgar-Vidal'ın müzakerelerin tıkandığını açıklamasıyla, ikinci bir Kopenhag vakasının yaşanacağı korkusu oluşsa da, Aralık'ta gecikmeli olarak sonuçlanan Konferans sonunda, taraflar taslak metin üzerinde anlaşmaya vardığı açıklandı. İklim Eylemi İçin Lima Çağrısı (Lima Call For Climate Action) başlığı altında açıklanan sonuç belgesinin Paris'te gerçekleştirilecek Konferans'ta ele alınması ve anlaşmanın nihai halinin oluşturulması bekleniyor.

LİMA ÇAĞRISI'NIN İÇERİĞİ

"Lima Çağrısı olarak da ifade edilebilecek 103 maddelik belge aslında anlaşma taslağından ziyade, tarafların neler yapması gerektiğine dikkat çekiyor. Bir başka ifadeyle bağlayıcılık ilkesinden yoksun bir belge karşımızda. Belirtildiği gibi anlaşmanın ne tür bir anlaşma olacağı ve ülkelerin azaltım konusunda nasıl bir takvim üzerinden hareket edeceği konusu, belgede çok net bir şekilde ifade edilmiyor. Sadece temel maddeler üzerinden yorumlanabilecek bazı ayrıntılar göze çarpıyor. Nitekim yeni bir ifade olarak gündeme alınan "Ulusal Ülke Katkılarının"(Intended-Nationally Determined Contributions/INDCs) nasıl bir takvim üzerinden yürütüleceği, azaltımların nasıl gerçekleştirileceği ve bu katkıların BM tarafından nasıl takip edileceği konusunun taslağın 14'üncü Maddesi'nde ele alındığını görülüyor. Ayrıca 13'üncü Madde uyarınca, tüm taraflar söz konusu anlaşma için üstlenecekleri azaltım ve diğer hedeflerini, 2015 yılının ilk çeyreğine kadar yani 31 Mart 2015 tarihine kadar BM'ye bildirmekle yükümlüler. Ancak bu katkılara "hazır olan" ülkelerin yükümlü olabilecekleri belirtiliyor. Dolayısıyla henüz yasal olmayan mevcut haliyle taslağın ya da sonuç belgesinde, ulusal katkılarını sunmaya hazır olmayan ülkelerin hedef belirleme gibi bir yükümlülük altına girmeleri zorunluluk halinden çıkarılmış gibi gözüküyor.

MÜZAKERE SÜRECİ VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

2015 yılında imzalanması öngörülen anlaşmanın, aslında 2009 yılında Kopenhag'ta yapılan COP 15 toplantısında sonuca bağlanması bekleniyordu, ancak bu toplantıdan bir sonuç alınamamıştı. 2009 yılından itibaren, yani son beş yıldan beri müzakere ortamının kaderi, BM nezdinde her yıl düzenlenen ve resmi adıyla Taraflar Konferansları çerçevesinde yürütülüyor. Ancak mevcut süreçte müzakerelere katılım oranı oldukça yüksek olmasına rağmen, verilen taahhütlerin temini konusunda ciddi sıkıntıların yaşandığı da bir gerçek. Avusturalya, Kanada ve Japonya gibi ülkelerin emisyon azaltım taahhütleri Lima'da telaffuz edilmezken, bu durum, "yine ikinci bir Kyoto Protokolü'mü geliyor" sorusunu akıllara getiriyor. Bu noktadaki beklentiden yola çıkarak, anlaşmanın Kyoto'dan farkı hiç şüphesiz "bütünleyici" bir yaklaşımı esas alması gerekiyor.

2007 yılında kabul edilen Bali Yol Haritası'yla beraber BM müzakere ortamını "Kyoto Protokolü" ve "BMİDÇS" olarak iki koldan yürütmesine karar verilmişti. Bu seçenek, müzakere ortamının hızlandırılmasına ve tarafların farklı beklentilerini aynı paydada toplamaya yardımcı olması için planlanmıştı. Sürecin hızlı işlemesi bir nebze karşılansa da, süreç içinde tarafların beklentileri farklılaşmaya devam etti.

SATIR ARALARINDA KAYBOLANLAR

IPCC Raporları: Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) Raporları, siyasi iradenin harekete geçmesiyle sürdürülebilir ve yenilenebilir yatırımların teşvik edilmesi için önemli mesajları içeriyor. Ancak Lima'da satır aralarında kalan IPCC'nin Beşinci Değerlendirme Raporu, konunun ciddiyetini gözler önüne seriyor. Rapor'un üçüncü çalışma grubu tarafından hazırlanan son kısmı (Sentez Rapor), 2 Kasım 2014 tarihinde Kopenhag'ta Tivoli Kongre Merkezi'nde düzenlenen ve BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon'un katılımıyla gerçekleşen basın toplantısında açıklandı. Toplantıya, IPCC Başkanı Rajendra Kumar Pachauri, Dünya Meteoroloji Örgütü Genel Sekreteri Michel Jarraud ilePeru'nun Çevre Bakanı Manuel Pulgar-Vidal de katılmıştı.

Basın toplantısında, dünya genelinde 900 bilim insanının katkısıyla hazırlanan Rapor'un kritik öneme sahip olduğunu belirten Ban Ki-moon, Lima'daki konferansa atıfta bulunarak, iklim değişikliğinin artık kaçınılmaz bir gerçek olduğunun kabul edilmesi ve kararlı politikaların hayata geçirilmesi konusunda çağrıda bulunmuştu. IPCC Başkanı Rajendra Kumar Pachau-

ri ise iklim değişikliği ile mücadelede "B Planı" diye bir seçeneğin olmayacağını belirtmişti. Rapor'da, atmosferdeki zararlı gaz yoğunluğunun 800 bin yıldan bu yana en yüksek seviyeye ulaştığı belirtilirken, yüzey sıcaklığının 1880-2012 döneminde 0,85 derece, 1998-2012 döneminde 0,05 derece arttığı ve deniz seviyesinin 1901-2010 döneminde 19 santimetre yükseldiği ifade ediliyor. 1972-2012 döneminde Arktik Denizi'ndeki buzulların her 10 yılda %3,5 ila 4,1 oranında azaldığı açıklanıyor. Mevcut politikaların devam ettirilmesi halinde 2050 yılına gelindiğinde küresel ısınmanın %40 ile %70 oranında azaltılması zorunluluğunun doğacağı vurgulanıyor.

Yeşil İklim Fonu: 2010 yılındaki Cancun'da yapılan konferansta kabul edilen ve gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere iklim değişikliğine uyum çalışmalarında aktarılacak yardım fonu olan "Yeşil İklim Fonu"(Green Climate Fund) önemli konu başlıklarından biri. Cancun sonuçlarına göre söz konusu fon, gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere sağlanacak ve iklim değişikliğine uyum çalışmalarında kullanılacak 100 milyar doların, 2020 yılı itibarıyla her yıl toplanmasını öngörüyor. Lima'daki konferansta bu fon için sağlanan miktar

sadece 10 milyar dolar civarında olduğu açıklandı ki bu miktar, Cancun'da verilen 100 milyar dolarlık fon sözüne bağlılıkta sınıfta kalıyor.

Lima'daki konferansın ardından AB tarafından yayımlanan yazılı açıklama ise oldukça olumlu bir söylem üzerinden sunuluyor. Bilindiği gibi AB, 2030 enerji ve iklim değişikliği politikasını Ekim 2014 tarihindeki AB Liderler Zirvesi'nde onaylamıştı ve AB'nin bu onayı, Lima öncesi stratejik hamle olarak yorumlanmıştı.

Gelişmiş ülkelerin oluşturduğu EK I listesinde yer alan Türkiye ise söz konusu fondan yararlanamıyor. Ancak, ihtimali düşük de olsa, Paris'te yeni anlaşmaya dâhil edilecek yeni bir mekanizmayla Türkiye gibi ülkelere fon aktarımı sağlanabilir.

Lima'daki Konferans'ın bütünüyle başarısız bir ortamı sunduğunu söylemek yanlış olur. Ancak anlaşma metninin içeriği konusunda ciddi soru işaretleri güncelliğini koruyor. Sorunların Paris'e kadar netleştirilmesi önemli ve Paris öncesi BMİDÇS'nin iki önemli toplantısı 2015 yılı başında gerçekleşecek. Bu toplantılardan biri 8-13 Şubat tarihleri arasında Cenova'da diğeri de Haziran ayında Bonn'da yapılacak. Sonuç olarak her iki toplantı da, mevcut sorunların giderilmesi için önemli fırsatlar sunabilir.

DİP NOT:

"İklim Eylemi için Lima Çağrısı" belgesi için bkz. https://unfccc.int/files/meetings/lima_dec_2014/application/pdf/auv_cop20_lima_call_for_climate_action.pdf

10 Yıllık Müzakere Kronolojisi

Tarih	Konu	Sonuç/Gelişme
2005	Kyoto Protokolü'nün yürürlüğe girmesi.	Tüm taraflar uluslararası tek çerçeve metniyle, küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle mücadelede sorumluluk altına girdi.
2007	IPCC Dördüncü Değerlendirme Raporu, Bali Yol Haritası'nın kabul edilmesi (COP 13, Bali)	Müzakerelerin iki müzakere hattı üzerinden (Sözleşme ve Kyoto) yapılmasına karar verildi.
2009	Kopenhag Mutabakatı (COP 15, Danimarka)	2012 yılı sonrasını içeren dönemde yeni bir anlaşmaya yönelik bir adım atılamadı, iki müzakere hattına yönelik sonuç çıkmadı, sadece yetersiz hükümleri içeren "Kopenhag Mutabakatı" kabul edildi.
2010	COP 16, Cancun (Meksika)	"Yeşil İklim Fonu", Teknoloji Yürütme Komitesi, İklim Teknoloji Merkezi ve Ağı kurulmasına karar verildi.
2011	COP 17, Durban (Güney Afrika)	Kyoto Protokolü'nün ikinci yükümlülük dönemi 1 Ocak 2013 tarihinde başlayacağı kararı alındı, ancak ne kadar süreceği belirtilmedi. 2015 Anlaşma Taslağı'nın hazırlanması için Geçici Çalışma Grubu oluşturuldu ve Gayri Resmi Toplantılar (Bonn, Güney Kore) yapılmasına karar verildi.
2012	COP 18, Doha (Katar)	Kyoto Protokolü, 1 Ocak 2013 ile 31 Aralık 2020 tarihine kadar sekiz yıl uzatıldı.
2013	IPCC Beşinci Değerlendirme Raporu (AR5)	Eylül 2013 tarihinde açıklanan Rapor'da, küresel iklim değişikliği %95 oranla insan kaynaklıdır. Mart 2014 tarihinde İkinci Çalışma Grubu Raporu yayımlanacak.
2013	COP 19, Varşova (Polonya)	"Kayıp ve zarar" mekanizması ve finans konusunda bazı metinler ortaya çıkarıldı. Adaptasyon Fonu Yeşil İklim Fonu'nun içeriği netleşmedi.
2014	COP 20, Lima (Peru)	2015 anlaşmasına yönelik tarafların niyet beyanlarını içeren bir taslak onaylandı.
2015	COP 21, Paris (Fransa)	Anlaşma metninin imzalanması planlanmakta.